

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

Költségkezdvezmények rendszere a polgári eljárásban

Szerző:

dr. Kalmár Judit

Nagyoroszi,

2014. november 13.

A kedvezmények rendszerét szabályozó jogszabályok

A költségmentesség szabályait a polgári perrendtartásról szóló 1952 évi III. törvény (továbbiakban. Pp.) tartalmazza.

A költségmentesség engedélyezéséhez, felülvizsgálatához kapcsolódó eljárási szabályokat a költségmentesség alkalmazásáról a bírósági eljárásban szóló 6/1986. (VI.26.) IM rendelet (továbbiakban: IM rendelet) állapítja meg.

A költségmentesség engedélyezésének alapjául szolgáló körülmények igazolásáról a 2/1968. (I.24.) IM rendelet szól.

Az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény (továbbiakban: Itv.), illetékmentesség, illetékfeljegyzési jog.

1. A kedvezmények rendszere

A feleket jövedelmi és vagyoni viszonyaikra tekintet nélkül a külön jogszabályban megállapított bírósági eljárásokban költségmentesség (tárgyi költségmentesség) illeti meg. Tárgyi költségmentesség esetén a feleket a Pp. -ben meghatározott teljes költségmentesség illeti meg.

1.1. A teljes költségmentesség

A természetes személyeknek lehetőségük nyílik költségmentesség kérelmezésére, amennyiben a jövedelmi és vagyoni viszonyaikra tekintettel a per költségeit fedezni nem tudják.

A költségmentesség kérelmezése tekintetében két lehetőség van: részleges illetve teljes költségmentesség iránti kérelemmel fordulhatnak a felek a bírósághoz.

A költségmentesség az alábbi kedvezményeket jelenti:

a) illetékmentesség

b) mentesség az eljárás során felmerülő költségek(tanú- és szakértői díj, ügygondnoki és tolmácsi díj, pártfogó ügyvéd díja, helyszíni tárgyalás és szemle költsége stb.) előlegezése és - eltérő rendelkezés hiányában - megfizetése alól,

c) mentesség a perköltség-biztosíték letétele alól,

d) pártfogó ügyvédi képviselő engedélyezése iránti igény, ha azt törvény lehetővé teszi.

A teljes költségmentesség az itt felsorolt valamennyi költségre vonatkozik.

1.2. Részleges költségmentesség

Engedélyezését a természetes személyek kérhetik.

A teljes költségmentességgel szemben a részleges költségmentesség a költségek meghatározott hányadára, vagy tételiesen meghatározott költségekre vonatkozhat.

Ha a fél részleges költségmentességben részesül, a mentességgel nem érintett költségekre megilleti a költségfeljegyzés joga.

A feleket - ha törvény, az Európai Unió általános hatályú, közvetlenül alkalmazandó jogi aktusa vagy nemzetközi megállapodás számukra tárgyi költségmentességet nem biztosít - jövedelmi és vagyoni viszonyaikra tekintet nélkül költségfeljegyzési jog (tárgyi költségfeljegyzési jog) illeti meg az IM rendeletben meghatározott perekben.

2. Illetékmentesség

Az illetékmentesség keretén belül megkülönböztethetünk az eljárásban részt vevő személyek vonatkozásában fennálló-, illetve az ügy tárgya alapján megállapított illetékmentességet.

2.1. Személyes illetékmentesség

Az Itv. tételesen meghatározza a polgári eljárás keretén belül illetékmentességet élvező szervezetek körét.

Személyes illetékmentesség fennállása esetén az illetéket a mentességet élvező féltől nem lehet követelni.

2.2. Tárgyi illetékmentesség

A tárgyi illetékmentességet élvező ügyek körét az Itv. tételesen sorolja fel. Tárgyi illetékmentesség esetén nem kell illetéket fizetni.

3. Illetékfeljegyzési jog

Az illetékfeljegyzési jog kedvezménye szintén két részre bontható kedvezmény:

- az első esetben a fél jövedelmi viszonyaihoz mérhető kedvezményről beszélhetünk, amely kedvezmény esetén a fél a kedvezmény kérelmezését megelőző évben elért adóköteles jövedelméhez mérten vizsgálendő az eljárási illeték mértéke,
- a második esetben - szintén az Itv. által meghatározott ügyekben - a felet jövedelmi és vagyoni viszonyaitól függetlenül megillető - tárgyi illetékmentesség kedvezményről beszélünk.

Ezt a kedvezményt nemcsak a természetes személyeknek, hanem a jogi személyeknek is van lehetőségük kérelmezni.

Valójában érdekes problémával kerül szembe a bíróság mi a teendő az illetékeljegyzési jog engedélyezés kérelemmel, amennyiben a beadványt a bíróság idézés kibocsátása nélkül utasítja el. Lényegében az idézés kibocsátása nélküli elutasítás a pert befejezi, erre tekintettel az illetékeljegyzési jog engedélyezése nehezen értelmezhető. Ezzel ellentétben viszont amennyiben az illetékeljegyzési jog engedélyezését a bíróság megtagadja, a végzésben milyen jogszabályi rendelkezésre utalással van erre lehetősége. Az Itv. nem tartalmaz erre vonatkozó rendelkezést.

A kedvezmények engedélyezésének feltételei

A teljes költségmentesség engedélyezésének feltételeit az IM rendelet állapítja meg. Erre tekintettel, ha a fél jövedelme (munkabére, nyugdíja, egyéb rendszeres pénzbeli juttatása) nem haladja meg a munkaviszony alapján megállapított öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegét, vagyona pedig - a szokásos életszükségleti és berendezési tárgyakon felül - nincs, részére költségmentességet kell engedélyezni. Költségmentességben kell részesíteni - jövedelmi és vagyoni helyzetének vizsgálata nélkül - azt a felet is, aki aktív korúak ellátására jogosult, vagy aktív korúak ellátására jogosult, a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló törvény szerinti közeli hozzátartozójával él közös háztartásban.

A fentiekén túlmenően kivételesen költségmentességet lehet engedélyezni akkor is, ha az előzőekben leírt feltételek nem állnak fenn, de a bíróság a fél egyéb körülményeinek figyelembevételével megállapítja, hogy a fél létfenntartása veszélyeztetett.

Ugyanakkor a Pp. szabályai alapján a teljes költségmentesség egy kivételesen engedélyezhető kedvezményt jelent a felek számára, a törvényi rendelkezés alapján erre csak szigorúan és körültekintően megvizsgált feltételek teljesülése esetén van lehetőség. Ez a Pp. szabályaiból egyértelműen felismerhető, miszerint a fél számára teljes költségmentesség

kivételesen és csak akkor engedélyezhető, ha a várható perköltség összege a rendelkezésre álló adatok alapján előreláthatólag lehetetlenné teszi a bírósághoz fordulást.

Mindezek alapján a költségmentesség engedélyezése körültekintő, sokrétű vizsgálatot hárít a bíróságokra. Az idézett jogszabályi feltételek a felek számára tág teret biztosítanak a teljes költségmentesség kérelmezésére, ugyanakkor a jogszabályi rendelkezések nem tartalmazzak olyan kizáró körülményeket, amelyekkel a kedvezményt indokolatlanul kérelmezők kiszűrésére nyílik lehetősége a bíróságnak.

Ennek alátámasztására változatos példák említésére nyílik lehetőség:

- több fél hosszabb időtartamú munkanélküli státuszára való hivatkozással kéri a teljes költségmentesség engedélyezését, ugyanakkor nem kéri az álláskeresőként történő regisztrációját, vagy álláskeresői járadékban történő részesítésének tényét igazolja ugyan, de arra vonatkozóan semmilyen információt nem nyújt a bíróság számára, hogy a járadék kimerítését követően miért nem kerül be a szociális ellátásokról szóló törvényben megállapított ellátási rendszerbe, (ami alanyi jogon költségmentességre jogosítaná fel)
- gyermekek tényleges eltartásáról nyilatkozik a jogszabály mellékletében meghatározott nyomtatvány adatai alapján, ugyanakkor a jövedelmi viszonyainál tényleges jövedelmet nem igazol, illetve jelöl meg. Életszerűtlen és nehezen hihető az a nyilatkozat, hogy gyermekeket nevelő családok nem rendelkeznek rendszeres jövedelemmel, valójában a ténylegesen rossz szociális helyzetben élő családok jellemzően nem indítanak polgári peres eljárást.
- nagykorú gyermekét is ténylegesen eltartott hozzátartozóként jelöli meg a fél a költségmentesség kérelmezésekor, nyilatkozik továbbá, hogy a gyermek külföldön folytatja felsőfokú tanulmányait. A hiánypótlást követően már olyan nyilatkozatot tesz a fél, hogy a gyermek tanulmányi költségeit nem ő, hanem a másik nagykorú, jövedelemmel rendelkező gyermeke viseli.
- a vagyonyilatkozatokban a lakóhelyként szolgáló ingatlant a felek gyakran nem jelölik meg vagyonként, erre a hiánypótlási eljárásban derül fény.

- a szociális ellátások körén belül az aktív korúak ellátásán túlmenően további olyan pénzbeli ellátások vannak, melyek folyósítása kizárja, hogy az illető más jogcímen jövedelemmel rendelkezzen pl. ápolási díj, időskorúak járadéka.

Valójában a feltételeket megállapító rendelkezések felülvizsgálata indokolt és szükségszerű lenne, addig azonban a bírói gyakorlatra van bízva az engedélyezés körülményeinek teljes körű feltárása.

A magyar társadalomban sajnálatosan szinte általánosan elterjedt felfogás szerint az államtól kérhető kedvezmények és juttatások igénylése „senkinek sem fáj”. Ennek érdekében szinte általánosan elfogadott egyes körülmények nem említése, egyes körülmények olyan színezetben történő feltüntetése, ami adott esetben a kérelmező érdekeit szolgálja. Lásd nagykorú gyermek ténylegesen eltartott hozzátartozóként történő feltüntetése, majd olyan tartalmú nyilatkozat megtétele, hogy valójában a kérelmező fél számára nem jelent anyagi kiadást a nagykorú gyermek tanulmányainak és életfeltételeinek finanszírozása.

Valójában a teljes költségmentességet szabályozó jogszabályi rendelkezések átfogó felülvizsgálata indokolt lenne.

A költségmentességet kizáró körülmények

A Pp. a teljes költségmentesség engedélyezését a fél részére nem teszi lehetővé:

- amennyiben a költségmentesség engedélyezését külön törvény kizárja,
- amennyiben a bíróság az eljárást megindító beadványt idézés kibocsátása - nemperes eljárás esetén érdemi vizsgálat - nélkül, hivatalból elutasítja,
- amennyiben a perlekedése rosszhiszeműnek vagy már előre teljesen eredménytelennek látszik, úgyszintén akkor sem, ha mint engedményes lép fel, és valószínűnek mutatkozik, hogy az engedményezés a költségmentes perlés lehetővé tételét célozza.

E körben a Pp. fontos módosítása volt az eljárást megindító beadvány idézés kibocsátása nélkül történő elutasítása esetén a kedvezmény engedélyezésének kizárása. E jogszabályi rendelkezés korlát az indokolatlan és teljesen tájékozatlan keresetlevelet benyújtók számára. Erre a törvényszéki hatáskörbe tartozó személyiségi jogsérelem tényének megállapítását is tartalmazó kereseti kérelmek esetén számtalan példa hozható fel. Valójában a perlekedési hajlammal küzdő feleknél más, ésszerű érvekre alapozott korlát meghatározására szinte egyáltalán nincs lehetőség (a cselekvőképességet meghatározott ügycsoportra nézve történő korlátozása kivételével).

A személyes költségmentesség felülvizsgálata

A személyes költségmentesség felülvizsgálatának eseteit az IM rendelet állapítja meg. Eszerint a bíróság a költségmentesség feltételeinek fennállását

- az eljárás jogerős befejezéséig - az engedélyezés időpontjához képest - évente,
- a végrehajtható okirat kiállítása előtt, ha az eljárás jogerős befejezésétől számítva már egy év eltelt, továbbá
- az eljárás bármely szakaszában - ideértve a felülvizsgálati kérelem elbírálását is -, ha adat merül fel arra nézve, hogy a feltételek már az engedélyezéskor sem álltak fenn, vagy utóbb megszűntek.

A felülvizsgálat során a bíróságnak a megállapításnál említettek okán szintén rendkívül körültekintően kell eljárnia. Több esetben a felülvizsgálat során több hiánypótlási felhívás kibocsátása is indokoltta válhat.

A költségkedvezmények hatálya

A költségmentesség, az illetékmentesség és az illetékfeljegyzési jog hatálya - jogszabály eltérő rendelkezése hiányában - a kérelem előterjesztésétől kezdve a per egész tartamára, valamint a végrehajtási eljárásra is kiterjed.